

ენათმეცნიერება Linguistic

თანამედროვე ლინგვისტიკის პარადიგმული სიტუაცია და
კიპლინგის ნოველათა ციკლის კვლევის თეორიულ –
მეთოდოლოგიური საფუძვლები

თამარ ალფაიძე, ლიანა ძოწენიძე

აკაკი წერეთლის სახელმწიფო უნივერსიტეტი

e-mail:tamunaalpaidze@gmail.com

<https://doi.org/10.52340/lac.2021.659>

სტატია ეხება რადიარდ კიპლინგის მხატვრული შემოქმედების იმ სეგმენტს, რომელიც წარმოდგენილია მისი ნოველების ციკლით. არსებული ჰიპოთეზით კიპლინგის ნოველათა ციკლი წარმოადგენს ჟურნალისტური დისკურსის მხატვრულ დისკურსად ტრანსფორმირების შედეგს. კიპლინგის ნოველათა ციკლი ორი კულტურული სივრცის, აღმოსავლეთისა და დასავლეთის „შეხვედრა-შეჯახების“ თემას შეისწავლის. როგორც კიპლინგის შემოქმედებითი ბიოგრაფიისთვის, ისე მისი ნოველისტიკის პოეტიკისთვის აუცილებელი ხდება ორი კულტურული ფენომენის არა მხოლოდ ურთიერთდაკავშირება, არამედ ნოველათა გაანალიზების პროცესში შინაგანი კავშირის გათვალისწინებაც. ხსენებული ანალიზი კი არა მხოლოდ რეპორტაჟის როგორც ჟურნალისტური ჟანრის შინაგან (შეიძლება ითქვას ქვეტექსტურ) კვალს უნდა ხედავდეს ამ ნოველებში, არამედ იმასაც, რომ კიპლინგის რეპორტიორობა გარდუვალად ნიშნავს მისი როგორც დასავლური კულტურის წარმომადგენლის ადგილს და როლს. დასახელებული თემა კი აღიქმება პრობლემად იმ პარადიგმული ფაქტორის გათვალისწინებით, რომელსაც წარმოადგენს თვით საკვლევი ობიექტის

მრავალგანზომილებიანობა, ანუ ის ფაქტი, რომ იგი ერთდროულად ეკუთვნის სინამდვილის სამ განზომილებას – ენობრივს, მხატვრულს და კულტურულს.

საკვანძო სიტყვები: რ. კიპლინგი, ნოველები, ნოველისტიკის პოეტიკა

კიპლინგის ნოველათა ციკლი წარმოადგენს ჟურნალისტური დისკურსის მხატვრულ-ლიტერატურულ დისკურსად ტრანსფორმირების შედეგს. და რაში მდგომარეობს მოცემულ შემთხვევაში ჟურნალისტური დისკურსის მხატვრულ დისკურსად ტრანსფორმირების არსი და სტრუქტურა?

თავდაპირველად უნდა აღვნიშნოთ განსხვავება ჟურნალისტურ და მხატვრულ დისკურსებს შორის. ეს საკითხი კი ჯერ კიდევ ღიად რჩება და ვერ ხერხდება იმის დადგენა, სად მთავრდება ერთი დისკურსი და იწყება მეორე [ფილიპსი, 2004:219].

დისკურსის თეორიისთვის ასეთ მნიშვნელოვან კითხვაზე პასუხის გაცემისას საბოლოო სიტყვა უნდა ეკუთვნოდეს ინტერდისციპლინარულ მეთოდოლოგიას. იმისთვის, რომ დადგინდეს მოცემული დისკურსის ტიპი, აუცილებელია იმის დაკონკრეტება თუ რა ადგილი უკავია მოცემულ დისკურსს მოცემული კულტურული სივრცის ფარგლებში. ყურადღება უნდა გავამახვილოთ ისეთ არაორდინალურ კულტურულ ფაქტთან, როგორცაა ჟურნალისტის მწერლად (ანუ მხატვრულ შემოქმედად) გარდაქმნა, და გავითვალისწინოთ იმ პიროვნების შემოქმედებითი ბიოგრაფია.

ნოველის ჟანრობრივი არსი და სტრუქტურა უკავშირდება ისეთ ჟურნალისტურ არსსა და სტრუქტურას, როგორცაა რეპორტაჟი. არსებული მოსაზრების მიხედვით კიპლინგისეული ნოველა წარმოადგენს სწორედ ჟურნალისტური ჟანრის - რეპორტაჟის - ტრანსფორმაციის შედეგს. და უფრო მეტიც, კიპლინგისეული ნოველა წარმოადგენს არა მხოლოდ რეპორტაჟის, არამედ ჟურნალისტურ ჟანრთა მთელი ერთობლიობის ტრანსფორმაციის შედეგს.

მწერლის შემოქმედებითი ბიოგრაფიის განხილვისას აუცილებელია გავითვალისწინოთ კულტუროლოგიური ასპექტი. როგორც ცნობილია, კიპლინგის მოღვაწეობის ორივე ეტაპი – როგორც ჟურნალისტური, ისე “მწერლური” – შინაგანად უკავშირდება ისეთ კულტუროლოგიურ პრობლემას, როგორცაა დასავლეთისა და აღმოსავლეთის ურთიერთდაპირისპირება.

შეუძლებელია კიპლინგისეული ნოველისტიკის ადეკვატური ანალიზი იმ პრობლემის გათვალისწინების გარეშე, რომელსაც ზოგადად დასავლეთისა და აღმოსავლეთის შვიპირისპირების პრობლემა ეწოდება. თანამედროვე კულტუროლოგიურ ლიტერატურაში ხაზგასმითაა ნათქვამი, რომ კონცეპტუალური წყვილი დასავლეთი და აღმოსავლეთი წარმოადგენს იმ აზრობრივ კონსტრუქციას, რომელიც გამომუშავებული აქვს კაცობრიობის კულტუროლოგიურ აზროვნებას მსოფლიო კულტურის პირველადი ტიპოლოგიზაციის მიზნით. დასავლეთი და აღმოსავლეთი წარმოადგენს ისეთ კატეგორიას, რომელიც გვიჩვენებს მსოფლიო კულტურას როგორც პოლარიზებულ მთლიანს [კონდაკოვი, 2004:211-212].

კიპლინგისეული შემოქმედების ნაწილს წარმოადგენს მისი ნოველების ციკლი. ხოლო მთელი მისი შემოქმედება ეძღვნება დასავლეთის და აღმოსავლეთის როგორც კულტურულ სივრცეთა შეხვედრა-შეჯახების თემას. ამ თვალსაზრისით საინტერესოა იმის დანახვა და გააზრება, თუ როგორ ხდება კიპლინგის ნოველისტიკაში თანამედროვე სამყაროსთვის ისეთი გლობალური პრობლემის გამოხატვა, როგორცაა დასავლეთის და აღმოსავლეთის კულტუროლოგიური პრობლემა. პრინციპულად ხაზგასმულია დასავლეთის და აღმოსავლეთის ურთიერთმიმართების ორი შინაგანად ურთიერთდაკავშირებული ნიშანთვისება, რომლებიც ერთმანეთს გამორიცხავენ და ამავე დროს ერთმანეთს ავსებენ როგორც ანტინომიური პოლარული საწყისები.

ჩვენი ანალიზი უნდა ითვალისწინებდეს არა მხოლოდ რეპორტაჟის როგორც ჟურნალისტური ჟანრის შინაგან (შეიძლება ითქვას ქვეტექსტურ) კვალს ამ ნოველებში, არამედ იმის მნიშვნელობასაც, რომ კიპლინგის რეპორტიორობა ნიშნავს მისი, როგორც დასავლური კულტურის წარმომადგენლის ადგილს და როლს.

ნოველათა ციკლი კიპლინგმა შექმნა სწორედ იმ დროს როცა იგი ინდოეთში ეწეოდა ჟურნალისტურ მოღვაწეობას. როგორც აღნიშნავენ, კიპლინგისეული ნოველები გამოჩნდა იმ პერიოდში, როცა მისი ყურადღების ცენტრში მოექცა დასავლურ და აღმოსავლურ კულტურათა თანაარსებობისა და ურთიერთშემოქმედების პრობლემა ინდური სინამდვილის ფარგლებში. და კიპლინგი-რეპორტიორი იქცა (ტრანსფორმირდა) კიპლინგ-მწერლად;

ინტერდისციპლინარული მეთოდოლოგიის გამოყენება მოცემულ შემთხვევაში აუცილებელია არა მხოლოდ იმ ფაქტის გამო რომ ინტერდისციპლინარულობა იქცევა

დღეისთვის ნებისმიერი ჰუმანიტარული კვლევის მეთოდოლოგიურ საფუძვლად, არამედ იმის გამოც რომ ეს ის შემთხვევაა როცა „რეპორტაჟულობა იქცა ლიტერატურულ მეთოდად“ [კიპლინგი,1983:17].

დისკურსი გვაქვს ყველგან, სადაც გვაქვს ვერბალური კომუნიკაცია. მაგრამ, დისკურსის ზოგადჰუმანიტარული სტატუსი გულისხმობს იმასაც, რომ საქმე გვაქვს დისკურსის ტიპოლოგიასთანაც იმის გათვალისწინებით თუ სოციალური სინამდვილის რომელ სეგმენტში ხორციელდება დისკურსი. ამასთანავე უნდა გავითვალისწინოთ რომ დისკურსის ნებისმიერი ტიპი ატარებს ინტერსუბიექტურ ხასიათს, რაც გულისხმობს ადრესანტისა და ადრესატის თანაარსებობას;

ამასთანავე, დისკურსი წარმოადგენს არა მხოლოდ ამა თუ იმ ენობრივი სისტემის აქტუალიზაციას, არამედ იმ კულტურის აქტუალიზაციასაც, რომლის მატარებლები (და სუბიექტები) არიან დისკურსით ნაგულისხმევი ადრესანტი და ადრესატი;

დისკურსის თანმხლებ ფენომენს ყოველთვის წარმოადგენს ტექსტი როგორც დისკურსის საკუთრივ ენობრივი განზომილება; ტექსტის ტიპს კი განსაზღვრავს დისკურსის ტიპი; კიპლინგისეული ნოველა გვაყენებს ისეთი პრობლემის წინაშე, რომელიც გულისხმობს დისკურსთა ერთი ტიპის მეორე ტიპად ტრანსფორმაციას რაც შესაბამისად გულისხმობს ტექსტის შესაბამის ტრანსფორმაციასაც.

კიპლინგის როგორც ჟურნალისტი-რეპორტიორის შემოქმედ-მწერლად ტრანსფორმირება ნიშნავს არა მხოლოდ რეპორტაჟის ნოველად ტრანსფორმირებას, არამედ მოცემულ შემთხვევაში ჟურნალისტური დისკურსის, როგორც ერთი მთლიანის, მხატვრულ დისკურსად ტრანსფორმირებას;

კიპლინგის ნოველაში ტრანსფორმირებული სახითაა მოცემული (სიღრმისეული ფენის როლში) ჟურნალისტური დისკურსის სამივე განზომილება – ინფორმაციულობა, ანალიტიკურობა და მხატვრული ნარკვევი.

კიპლინგისეული ნოველის ფარგლებში აღნიშნული სამი ჟურნალისტური განზომილება ტრანსფორმირებული სახით გამოიყურება შემდეგნაირად. რეპორტაჟულობისთვის დამახასიათებელი დროითი პარამეტრი ტრანსფორმირებულია ქრონოტოპად (ანუ ეპოქალურად გაგებულ დროთ). ანალიტიკური ჟანრისთვის დამახასიათებელი არგუმენტირებულობა-

ტრანსფორმირდება ნოველის პერსონაჟის ბიოგრაფიის შინაგან, ანუ ეგზისტენციალურ ასპექტთა ჩვენებით. რაც შეეხება ჟურნალისტურ მხატვრულ-პუბლიცისტურ ჟანრს, იგი ტრანსფორმირებულია ნოველის მთელი პოეტიკით; დისკურსის ამ ორ ტიპს შორის არსებული განსხვავება ასახულია კიპლინგისეული ნოველის როგორც ჟანრობრივ, ისე კომპოზიციურ სტრუქტურაში. მხატვრული დისკურსი ასახავს ადამიანურ ფენომენტთა იმ სპეციფიკურ მთლიანობას, რომელსაც შეიძლება ეწოდოს „მე სამყაროში“, ანდა თუ გამოვიყენებთ თანამედროვე ფილოსოფიის ენას-„ეგზისტენცია“. ეგზისტენცია მიუთითებს ადამიანის შინაგან ბირთვზე, მის იმ საბოლოო და უპირობო ცენტრზე რომელთან შედარებით ყოველი დანარჩენი მონაცემი გამოიყურება გარეგნულად [კონდაკოვი,1999: 35].

„ლისპეტი“ კულტურის აღმოსავლური სივრცე წარმოდგენილია თითქმის მის მთლიანობაში და მისი (ამ მთლიანობის) წარმოდგენა ხდება დასავლურ კულტურასთან შეხვედრა-შეჯახების გზით. შემდეგ ორ ნოველაში აღნიშნული სივრცე დაკონკრეტებულია შემდეგი ნიშნით:

1. ნოველაში – “The Gate of the Hundred sorrows” –წარმოდგენილია ტიპიურად აღმოსავლური კულტურის ადამიანი, როგორც მოზრდილი მამაკაცი,

2 ნოველაში – “The Story of Muhammad Din” – იგივე რეალობა დაკონკრეტებულია აღმოსავლელი ბავშვის ქცევითი მოდელირების გზით.

“He dropped bazar-rum and took to the Black Smoke instead”.

მოყვანილი ფრაგმენტი, „ცენტრირებულია“ ოპიუმით და მისით გამოცემული შავი კვამლით. ამგვარი ექსპოზიცია – თუკი ნოველის სიუჟეტს პერსპექტივაში დავინახავთ – უკვე თითქოს და „აუქმებს“ სივრცისა და დროის იმ განსხვავება-დაპირისპირებას, რომელიც საფუძვლად უნდა დაედოს ეპიკურობის (განსაკუთრებით კი კიპლინგისეული ეპიკურობა) სიუჟეტურ დინამიზმს. მაგრამ, იგივე აბზაცში მთხრობელი აგრძელებს ოპიუმის მომხმარებლის და ამავე დროს ნოველის ძირითადი პროტაგონისტის ისეთ დახასიათებას, რომელიც ნათლად გვიჩვენებს კიპლინგისეული ეპოქის აღმოსავლეთის შინაგანად ორმაგ ბუნებას როგორც სიმდიდრისადმი გულგრილ დამოკიდებულებას (ეს ის პოზიციაა, რომელსაც ამჟღავნებს თავად მთხრობელი). ნოველაში „ლისპეტი“ აღმოსავლელი ქალის ეგზისტენციალური ტრაგედიის ჩვენებით, კიპლინგი გვიხატავს აღმოსავლეთისა და დასავლეთის არა მხოლოდ შეხვედრის,

არამედ ურთიერთშეჯახებას, ანუ მათი ურთიერთმიმართების შინაგან კონფლიქტურობას. ამით აიხსნება ის ფაქტიც, რომ თითქმის ერთნაირი სიხშირით „ლისპეტში“ გამოიყენება აზნაცოც და ფორიკაც.

თუმცა, ამავე დროს ვხედავთ მკვეთრ განსხვავებას „ლისპეტთან“ მიმართებაშიც: თუ „ლისპეტში“ აზნაცოსა და ფორიკის შერწყმა უზრუნველყოფდა რომანისა და ნოველის ჟანრთა შერწყმას, აქ, პირიქით, საქმე გვაქვს უკვე ისეთ „რომანულობასთან“, რომელიც თითქმის მთლიანად მოკლებულია დინამიურობას ამ ჟანრის დასავლური გაგებით. დასავლეთის და აღმოსავლეთის შეპირისპირება ხორციელდება **სიმბოლური ნომინაციაზე** დაყრდნობით. ოპიუმის კვამლი ისევე იქცევა აღმოსავლურ სიმბოლოდ, და შესაბამისად, სიმბოლურად ასახელებს აღმოსავლეთს, როგორც ფული – დასავლეთს.

ჩვენი კვლევითი მეთოდოლოგია ეფუძნება თანამედროვე აზროვნების ორ ისეთ ძირითად ტენდენციას, როგორცაა, ერთის მხრივ ინტერდისციპლინარულობა, მეორეს მხრივ კი, ინტერპარადიგმულობა.

რაც შეეხება ინტერპარადიგმულობას, იგი უნდა გულისხმობდეს მეცნიერული პარადიგმის როგორც მეთოდოლოგიური კონცეპტის ურთიერთმიმართებას ორ დონეზე – როგორც საკუთრივ ლინგვისტურ, ისე ზოგადკუმანიტარულ დონეზე. ამგვარად გაგებული მეცნიერული პარადიგმის კატეგორია უნდა დაკონკრეტდეს ისეთ კონცეპტზე დაყრდნობით, როგორცაა პარადიგმული სიტუაცია.

თავად პარადიგმული სიტუაცია ორივე ხსენებულ დონეზე გულისხმობს ამა თუ იმ პარადიგმის დომინირებას. განსაზღვრული დომინანტური პარადიგმა ხსენებულ ორ დონეზე ასე გამოიყურება: თანამედროვე აზროვნების ზოგადკუმანიტარულ დონეზე დომინირებს კულტუროცენტრიზმი, თანამედროვე ლინგვისტიკაში კი ლინგვოკულტუროლოგია.

კვლევითი მეთოდოლოგია წარმოადგენს ინტერდისციპლინარულობის და ინტერპარადიგმულობის ერთობრიობას. ინტერპარადიგმულობა დაკონკრეტებულია ისეთ ზოგადკუმანიტარულ კვლევით პარადიგმებზე დაყრდნობით, როგორცაა ანთროპოცენტრიზმი და კულტუროცენტრიზმი. საბოლოო ანგარიშში კიპლინგვისეული ნოველები უნდა დავინახოთ როგორც ტექსტები, რაც შეუძლებელია ტექსტის თანამედროვე ლინგვისტური თეორიის (ანუ „ტექსტის ლინგვისტიკის“) გათვალისწინების გარეშე. ეს კი გულისხმობს, რომ ლინგვისტურად

გაგებული ნებისმიერი ტექსტის ცენტრალურ კატეგორიას წარმოადგენს კოჰეზიურობის კატეგორია, რაც ერთდროულად ორ შემდეგ ურთიერთდაკავშირებულ, მაგრამ ამავე დროს არათანხვედრ ამოცანას აყენებს:

ა) ყოველ გასაანალიზებელ კიპლინგისეულ ნოველაში – თუ, რა თქმა უნდა, ამ ნოველებს დავინახავთ როგორც ტექსტებს ლინგვისტური გაგებით და ამით განვხორციელებთ ამა თუ იმ ტექსტის კოჰეზიურ ანალიზს, მაშინ უნდა დადგინდეს შინაგანი კავშირი ამ ტექსტის კოჰეზიურ სტრუქტურასა და მის დისკურსულ და კულტურულ ასპექტებს შორის;

ბ) ამავე დროს, რაკი საქმე გვაქვს არა ერთ კიპლინგისეულ ნოველასთან, არამედ ნოველათა ციკლთან, ჩნდება იმის აუცილებლობა, რომ კვლევის ლინგვისტურად ცენტრირებულობა ნიშნავდეს, რომ ნოველათა ციკლი დანახულ უნდა იქნეს მეტათემატურად, ანუ ერთიანი თემატიკის ფარგლებში და ამავე დროს მეტაკოჰეზიურად, ანუ იმის გათვალისწინებით, როგორ უკავშირდება ერთმანეთს კიპლინგისეული ტექსტები საკუთარ კოჰეზიათა ურთიერთშეთანხმების გზით.

სტატიის მთავარ მიზანს წარმოადგენს ჟურნალისტური დისკურსის მხატვრულ დისკურსად ტრანსფორმირების ის ფაქტი, რომელიც უკავშირდება კიპლინგის შემოქმედებით ბიოგრაფიას. იგი გააზრებულ იქნა, ერთის მხრივ, **კულტუროცენტრისტულად** – თუ ვიგულისხმებთ პარადიგმულ სიტუაციას ზოგადჰუმანიტარულ დონეზე – და, მეორეს მხრივ, **ლინგვოკულტუროლოგიურად**, – თუ ვიგულისხმებთ ზოგადჰუმანიტარული კულტუროცენტრიზმის შიდა ლინგვისტურ გამოვლინებას.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. კიპლინგი რ., - Short stories, Moscow, Raduga Publishers (1983)
2. კონდაკოვი კ., - Речептивная эстетика Западного Литературоведение XX Века Intrada, Москва(2004)
3. ლებანიძე გ., - კულტუროლოგიის საფუძვლები, თბ., გამომცემლობა „ენადაკულტურა“.
4. ფილიპსი ს., - Дискурс-анализ. (Телория и метод. Харьков.2004

Tamar Alpaidze, Liana Dzotsenidze

Akaki Tsereteli State University

**Short story poetics and theoretical and methodological bases of research into
Kipling's short story cycle**

Abstract

According to the recent hypothesis, Kipling's short stories are considered to be the products of the transformation of journalistic discourse into a literary one. Kipling's short stories deal with the topic of "clashes" of Western and Eastern cultures. Linking these two cultural phenomena is an essential factor in his biography as well as poetics of his short stories and their internal connection needs to be considered in the analysis of the stories. This analysis should not only identify the traces of a report as a journalistic genre (even if at the level of subtext), but also confirm that Kipling's work as a reporter implies his role as a representative of the Western culture. The given topic can be perceived as a problem due to the paradigmatic factor represented by its multidimensional nature i.e. the fact that it belongs to three dimensions of reality – linguistic, fictional and cultural.

Key words: R. Kipling, short stories, the poetics of short stories

რეცენზენტი: პროფესორი ნ. კირვალიძე